

Je ešte stále potrebná reformácia?

(Situácia v cirkvi pred Lutherovou reformáciou a situácia v cirkvi dnes.)

Na úvod je potrebné zdôrazniť, že reformácia je proces, nie cieľ.

V tomto procese sme už 498 rokov a určite bude prospešné v retrospektíve prevetrať základy a obrátiť našu pozornosť do niekoľkých ďalších rokov.

Vo voľnom preklade z latinčiny slovo reformácia znamená *obnovenie, pretvorenie*. Slovníková definícia uvádza, že reformácia je „reformačné hnutie, ktoré začalo v šestnástom storočí a prakticky pokračuje až dodnes ako snaha reformovať cirkev. V bežnom význame ide o fenomén smerujúci k náprave chýb, ktoré vznikli, alebo ktoré vznikajú v rámci cirkvi a jej vplyvu na politický a kultúrny život. Cieľom reformátorov je návrat k normatívnosti biblickej pravdy, odstránenie deformácií v cirkvi a skvalitnenie jej činnosti. Kritika reformátorov sa zameriava na momentálny úpadok cirkvi, ale aj na dlhodobé chyby v jej vývoji, ktoré vznikali už v začiatkoch stredoveku a ktoré trvajú až do dnes.“

Ozrejmíme si príčiny reformácie. Boli dvojaké: cirkevné dôvody a politicko-sociálne príčiny. Nás však prirodzene zaujímajú cirkevné príčiny, medzi ktoré zaradujeme:

1. materializmus a svetskosť
2. cirkevnú disciplínu
3. čachrovanie s biskupskými úradmi
4. vzdelanostnú úroveň kňazstva
5. úpadok morálky a disciplínu kňazov
6. zneužívanie moci
7. krádeže a podvody
8. korupcia
9. veľká moc cirkevných úradov.

Hoci sa pokusy o nápravu cirkvi vyskytli už pred rokom 1517, tieto natrvalo neovplyvnili ani teológiu a ani nemali zásadný vplyv na politické usporiadanie Európy. Vrchnosť ich zlikvidovala a ďalej nebol záujem. Kladiem si otázku: Je vôbec záujem – teraz, keď sa pripravujeme osláviť „veľké výročie“ – pozrieť sa hlbšie a „prevetrať“ základy, na ktorých poreformačná cirkev stojí?

Teraz, keď stojíme pred bránami 500. výročia Lutherovej reformácie, je na to príhodný čas. Máme na to ešte dva roky.

Skôr, než urobíme „inšpekciu“, sprítomnime si stručne, prečo vôbec reformácia začala a čo jej dalo podnet. Prvá etapa reformácie začala teológom Martinom Lutherom a jeho 95 tézami, ktoré 31. októbra 1517 osobne pribil na dvere chrámu vo Wittembergu. Tézy sa v podstate dotýkali všetkých kritických bodov, o ktoré sa neskôr počas celej reformácie zápasilo. Cieľom téz bolo vyprovokovať akademickú diskusiu.

Na tomto mieste nemám v pláne analyzovať historické udalosti a situáciu, majú pred sebou zdatné publikum. Chcem sa spolu s vami zamyslieť nad najdôležitejšími problémami, ktoré Luthera trápili v jeho 95 výpovediach: **potreba pravého a úprimného pokánia ako aj, že pravým bohatstvom a pokladom cirkvi je slovo Božie, evanjelium Kristovo.** Neosobujem

si právo v tomto krátkom vystúpení obsiahnuť komplexne celú problematiku. Skôr je mojím zámerom vyprovokovať diskusiu k téme, či JE potrebná reformácia a či JE ČO reformovať v cirkvi?

1.

Nuž začnime potrebou úprimného pokánia. „Nieto tajné, čo by sa nestalo zjavné; a ničo skryté, čo by sa nevyzvedelo a nevyšlo najavo.“ Čítame v Evanjeliu podľa Lukáša 8:17. Ján Krstiteľ začína svoje verejné vystúpenie výzvou: „Pokánie čiňte, lebo sa priblížilo kráľovstvo nebeské... (Mat. 3:2). Je len prirodzené, že cirkev a veriaci evanjelici na Slovensku očakávajú pokánie tých kňazov, ktorí sa zúčastnili z akýchkoľvek dôvodov na spolupráci s ŠtB na rôznych úrovniach, aby tak oslabili pevne základy cirkvi. Ďalej kňazov, ktorí sa stali závislými na návykových zhubných látkach. Kňazov, ktorí vyrábajú škandály svojim neusporiadaným životom.

Kto sú tí previnilci? Pokiaľ ide o spolupracovníkov ŠtB, dovoľujem si ponúknuť metodiku zistenia: stačí napísať meno a priezvisko na stránke <http://www.upn.gov.sk/regpro/>. Kto sa tam nájde v červených písmenách, tomu odporúčam spolu s ďalšími osvojiť si Augsburgské vyznanie, článok 12: „O pokání učíme, že tí, čo zhrešili po krste, kedykoľvek sa kajajú, dosahujú odpustenie hriechu a že cirkev im nemá odoprieť rozhrešenie. Pravé, správne pokánie je vlastne oľutovanie hriechov a zármutok alebo strach pre hriechy a potom viera v evanjelium a rozhrešenie, že sa hriechy odpúšťajú a Kristus nám získava milosť. Táto viera znova poteší a uspokojí srdce. Nato má nasledovať polepšenie a zanechanie hriechov; lebo toto má byť ovocím pokánia, ako hovorí Matúš: „Vydávajte teda ovocie hodné pokánia.“ (Matúš 3:8.) Len po takomto úprimnom pokání možno očakávať nový a plný život s Ježišom Kristom.

Ani po 25 rokoch cirkev nebola schopná vyrovnáť sa s týmto zhubným javom. Nevedela napraviť krivdy, napáchané komunistami a ich prisluhovačmi v cirkvi. Dodnes sa cirkev a jej vedenie neospravedlnila tým, ktorí boli vylúčení z radov kňazstva či profesorského zboru. Dokedy budú čakať rodiny po Júliusovi Dérerovi, Júliusovi Cibulkovi, Jozefovi Jurášovi, Dr. Orbisovi, Dr. Zaťkovi, Dr. Osuskom, Dr. Kankovi, Dr. Beblavom a mnohých ďalších, že im niekto ponúkne ospravedlnenie? Cirkev sa jednoducho týmito problémami nezaobera dodnes, teda neexistujú. Otázka znie: Prečo?

Zdá sa, že vedeniu cirkvi nezáleží na potrebe pravého a úprimného pokánia, aby previnilcov oslobodila od ťarchy hriechu a rodinám po martýroch prinavrátila pokoj, keď už zomreli a sú na pravde Božej? Aby cirkev svoju štruktúru očistila od hrubých zásahov komunistickej vrchnosti, ktoré musela prijať? Čo mám na mysli? Dovoľte krátku exkurziu do minulosti.

Po vzniku Československej republiky sa cirkev na Slovensku pokúšala zriadiť akési koordinačné spojivo medzi Západným a Východným dištriktom, ktoré by malo v hlavnej náplni vnútromisijnú prácu. Finančné prostriedky rozhodli, že sa myšlienka nedala realizovať. Starší biskup v úrade, bol predsedajúcim biskupom. Toto pravidlo výborne fungovalo až dovtedy, kým komunisti prevzali všetku moc do svojich rúk. Spustila sa lavína ústretovosti práve zo strany komunistov, aby sa postarali o to, ako čo najlepšie usporiadať pomery v „neusporiadanej“ cirkvi. Najprv v Piešťanoch 29. septembra 1949 nechali odhlasovať Spolku evanjelických a. v. kňazov na Slovensku (SPEVAK) pofiderný zákon 217, odhlasovaný Národným zhromaždením – o zriadení štátneho úradu pre cirkevné veci. Následne bol prijatý zákon 218 o finančnom zabezpečení cirkvi a náboženských spoločnostiach štátom. Inými slovami – štát zrušil dovtedajšiu prax a prifaril cirkev ku štátu, aby ju mohol absolútne

kontrolovať. Následne komunisti poštátnili cirkevný majetok a doslova ožobračili cirkev a nechali ju bez akýchkoľvek príjmov. A tak z večera do rána bola cirkev absolútne závislá na štáte. Aby sa dielo skazy dokonalo, v Piešťanoch 8. mája 1952 generálny konvent prijal štatút Generálneho biskupského úradu a o niekoľko mesiacov už aj inštaloval nového generálneho biskupa Jána Chabada. Nepohodlní biskupi, seniori, kňazi, profesori z teologickej fakulty, boli nahradení ústretovými a konečne nastal „poriadok“. Toto všetko sa dialo v súlade s cirkevnými predpismi a generálne predsedníctvo vylúčilo „neposlušných“ kňazov. Všetci hlasovali jednotne a spievali oduševnenú pieseň „novú“... Kňazov rozdelili na spoľahlivých a nespoľahlivých; kolísavých a reakčných; nepolitických a angažovaných. Tí spoľahliví a snaživí sa stali agentmi, aby zvnútra rozložili cirkev. Všetko išlo podľa plánu: kolísavých, reakčných a nespoľahlivých pozbavili úradu „múdrú formuláciu“ **jednoducho** pracovali proti záujmom cirkvi.

Pravda, títo zapredanci vrchnosti dávno zabudli, že cirkev nie je ani biskupský úrad, ani generálne presbyterstvo, ani kostol, ale spoločenstvo veriacich, kde sa slovo Božie čistotne káže a sviatosti prisluhujú. Deti Božie sú cirkev, ktorá patrí Kristovi, ktorý ju vykúpil svojou vlastnou krvou, umučeníím a smrťou. Ďalej, cirkevná ústava nie je cirkev. Cirkev nie je organizácia, lebo organizácia rodí byrokráciu, uniformitu. Cirkev je **organizmus**, kde všetky články vytvárajú harmonický celok. Nemôže zabrániť oko ústam, aby nehovorili čo vidia; ani telo nohám, aby nechodili po cestách spravodlivosti; ani pyšný rozum srdcu, aby nesvedčilo o dobrej zvesti. V organizme všetko sa deje harmonicky a žiaden orgán nie je nadradený tomu druhému. Poslušnosť neznamena obráť seba samého o myslenie.

Je tu ešte čas, aby vedenie cirkvi reformovalo čo je potrebné a nutné reformovať, napraviť krivdy minulosti a vzkriesiť cirkev. Ak je tu už Generálny biskupský úrad, nemôže byť sputnaný minulými putami – tými, ktoré uplatňoval za komunizmu, keď bol predĺženou rukou polície a súdnym tribunálom, ktorý likvidoval „zradcov cirkvi“ alebo tých, ktorí „pracovali proti záujmom cirkvi“. Takýto úrad už nie je potrebný. Treba mu dať novú náplň.

Cirkev totiž viac ako inokedy potrebuje **duchovné centrum**, arcipastiera, ktorý by sa staral, ako čo najúčinnejšie pomôcť revitalizovať, duchovne dvíhať cirkev, ktorý by pomáhal kňazom v ich ťažkých problémoch, ktorý by povzbudzoval zblúdených aby sa kajali, ktorý by bol všade tam, kde je potrebné pomáhať a tvoriť nové vízie v duchu kráľa Šalamúna.

Z úcty k 600. výročiu upálenia Jána Husa, dovoľte, aby som zacitoval z vyše 400 ročnej Kralickej Biblie, z ktorej sme sa duchovne posilňovali toľké roky: „Když nebýva videní, rozptýlen býva lid...“ (Príslovia 29:18) ...

Kráľ Šalamún, najbohatší muž, ktorý kedykoľvek žil, nás upozorňuje na obrovský zdroj našej osobnej sily, aby nám umožnil realizovať takmer nemožný sen, ktorý si v živote vytýčime. Zahŕňa nás zdrojom potrebnej sily, ktorá premieňa tento sen v realitu.

Podľa kráľa Šalamúna **zdrojom sily je vízia**, videnie, obzor, predstavivosť, fantázia, sen, predstava, túžba. A **palivom je nádej**.

A práve teraz, keď sa zdá, že cirkev sa nachádza v podobných podmienkach ako pred reformáciou, konfrontovaní sme falošným učením, vlačnosťou vo viere, domáce pobožnosti sa vytratili z rodinného života a cirkev každým dňom upadá...

Koncept kráľa Šalamúna o vízii a nádeji sa radikálne líši od nášho dnešného pohľadu na tieto slová. Keď počujeme slovo **vízia**, predstavujeme si niečo abstraktné, neskutočné, mystické, čosi ako sen. Keď počujeme slovo **nádej**, myslíme na želanie, nádejanie sa, túžobné očakávanie. Obsahová štruktúra dnešného súčasného pohľadu na tieto dva pojmy je diametrálne vzdialená od konceptu biblickej doby kráľa Šalamúna. Predsa – Boh nám dáva neuveriteľnú silu vízie a nádeje vo svojom slove.

Vízia nie je predsa nič abstraktné, tak ako nádej nie je len želanie alebo túžba. Pre Šalamúna vízia a nádej sú hmatateľné, zrejme a precízne presné. Pochopiť, čo Šalamún myslel, keď použil tieto dve slová, je rozhodujúce k dosiahnutiu čohokoľvek zvláštneho v našom živote. V definícii Šalamúna mnohí ľudia alebo nemajú vízie, predstavu o tom, čo chcú dosiahnuť v živote; nevedia kam idú a teda tam ani neprídu. A ak majú akú-takú predstavu, je vágna, nejasná, abstraktná. Pre Šalamúna vízia skutočne nie je nič abstraktné. Pre neho dosiahnuť víziu je – akoby realizovať, naplniť cestu podľa atlasu či konkrétnej mapy, ktorá perfektne privedie do cieľa. Tak nám to zanechal v Knihe prísloví 29:18 „Když nebýva videní, rozptýlen býva lid...“

Aj preto by mal Generálny biskupský úrad dostať novú náplň, aby sa naplnili slová evanjelistu Matúša 10:27 „Čo vám hovorím šepky, rozhlasujte zo striech“ grécky výraz τῶν δωμάτων (ton domaton), má oveľa širší význam: najvyššie miesto. Teda „Rozhlasujte z najvyšších miest“.

2.

Pravým bohatstvom a pokladom cirkvi je slovo Božie, evanjelium Kristovo. V stredovekej cirkvi Písmo sväté stálo na periférii života, domáce pobožnosti neexistovali a viera bola živá a viditeľná iba u malej hrstky duchovných a laikov. Luther zaviedol domáce tabule a ľud sa ráno či večer modlil spoločne, kým sa pobožnosť nestala súčasťou ich každodenného života.

Áká je situácia dnes? Slovo Božie sa vytráca z nášho každodenného života. Domáce pobožnosti, ktoré ešte len pred pol storočím boli samozrejmosťou takmer v každej evanjelickej rodine, dnes sú poväčšine zriedkavosťou, dokonca aj v kňazských rodinách. Písmo sväté síce nájdeme ešte takmer v každej rodine, no do rúk sa poväčšine dostáva len gazdinkám pri utieraní prachu. Kňazi väčšinou prestali motivovať svojich poslucháčov pre živú účasť na cirkevnom živote.

Návštevníci služieb Božích, ktorí prichádzajú načerpať nové sily do začatého týždňa, počúvajú slovo Božie ako udalosti dávno minulé a môže sa im ľahko zdať, že prišli do múzea namiesto do kostola. Veď najdôležitejšia potreba je stretnúť živého Ježiša, ktorý má čo povedať a vie, čo poslucháč potrebuje: „chceme vidieť (stretnúť) Ježiša“ (Ján 12:21). Vieme, že do múzea chodí len špecifická skupina ľudí. Kým návštevníci služieb Božích sú tí, ktorí prichádzajú každú nedeľu do chrámu, aby načerpali nových síl do ďalšieho života práve zo slova Božieho.

Prihovárame sa im jazykom, ktorý im je cudzí, nič nehovoriaci, plný fráz.

Dnešná cirkev nespĺňa svoje poslanie, aby získavala ľudí pre Krista. Pán Boh nestvoril svoju cirkev, aby bola chladničkou, v ktorej sa majú uskladňovať pri čerstvosti nábožní ľudia. On nemyslel, že jeho cirkev má byť inkubátorom pre nových členov. Naša cirkev má byť nemocnicou pre hriešnikov, nie domov dôchodcov pre svätcov. Kto vedie choreho do nemocnice. Predsa zdravý, krestan, ktorý choremu pomaha, povzbudzuje ho, je mu oporou, uisťuje ho, že nie je sám vo svojom navstivení, že nie je sám na tomto svete. Máme loviť ryby

a nie starať sa o akvárium, to prenechajme Bohu. Pre túto službu nás Ježiš poveril a obdaril nás Duchom Svätým, aby nás posilnil a pripravil na misijnú prácu.

Luther končí svoje tézy 94. a 95. výpoveďou: **Kresťanov treba napomínať, aby nasledovali svoju Hlavu, Krista... a tak aby radšej skrze mnohé súženia vchádzali do Kráľovstva nebeského, než aby sa ubezpečovali istotou falošného pokoja a tak prišli do nešťastia.**

Kňazská služba nie je ľahká. Kdekoľvek je živá a rastúca cirkev, peklo je hneď vedľa. Hromy nebijú do stebiel trávy! Cirkev Kristova má veľa nepriateľov. Nemožno ich ignorovať. Sme povinní tvrdo sa postaviť nepriateľovi tvárou v tvár. Americký teológ Tom Gregg povedal: „Verím, že nepriatelia rozdeľujú ľudí na dve kategórie: na ignorantov a bojovníkov. Ja chcem byť s bojovníkmi, lebo pravda musí nájsť cieľ.“ Ľudia, ktorí majú strach, chcú, aby aj iní mali strach z nich. Úbohosť tohto sveta...

Cirkev sa nesmie dostať do defenzívy. Cirkev za takmer posledné storočie bola umlčovaná, zneužitá politickou mocou, vydieraná. Ešte aj dnes je v defenzíve. Ak stratégiou napríklad futbalového alebo iného športového klubu je obrana, nikdy nevyhrá! Cirkev Kristova musí vyjsť z defenzívy do útoku a vyslobodiť ujarmených z otroctva hriechu a vyviesť tých, ktorí žijú v tme do svetla a hľadať stratených. To je úloha Ježišovej cirkvi dnes, v postmodernej dobe 21. storočia. Veď kňazi prečnievali v spoločnosti, tvorili elitu národa, prinášali nielen Krista smädnému národu po duchovných potrebách, ale aj pretvárali kultúrne a politické dianie. Kde sme dnes? Na periférii... Nikto nám nevráti postavenie v národe, ktoré sme mali. Toto miesto si musíme zaslúžiť svojim vplyvom.

Víťazstvo prichádza skrze prehru, uzdravenie skrze nalomené zdravie. Najprv musíme byť stratení, aby sme sa našli, lebo svet neuverí nášmu kázaniu, dokiaľ mu neuveríme my sami.

Keď Ježiš vysielal učeníkov, povedal im: „Ajhľa posielam Vás ako ovce medzi vlkov“ (Matúš 10:16). Vo svete, v ktorom žijeme, sme vystavení sekularizmu, svetu nevery. Sme vystavení dialógu s nevercami, len vtedy obstojíme, keď budeme pristupovať k nášmu bližnému s veriacim srdcom a láskou, len vtedy Boh bude s nami.

Nutne potrebujeme svedkov, ktorí by splnili Boží plán, pretože sami na to nestačíme. Potrebujeme znásobiť nových veriacich, ktorí by so zápalom hovorili svoje svedectvá.

Uvažovali ste niekedy o tom, aká je úžasná sila v rozmnožovaní? Veľmi ťažko predstaviteľná. Keď som priviedol deti v Chicagu do Múzea vedy a priemyslu, zastavili sme sa pri obilninách. Názorne je vystavený proces rozmnožovania sa jačmeňa. Jedno zrnko, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128 atď. Pri 64 štvorčeku už bol len obrázok a pod nim číslo 153 miliárd ton jačmeňa, čo by stačilo na tisíc rokov pre všetkých obyvateľov zeme. Ako môže spontánny rast a rozmnožovanie zmeniť naše životy? Nevieme, Ježiš jasne povedal svojim učeníkom, že my nevytvárame rast, my len uvádzame elementy k rastu a povedal podobenstvo o rozsievачovi (Marek 4:26-29).

Ježiš nám povedal, že rozsievач nevedel, čo spôsobuje rast. Rast spôsobuje Boh. Ako žalmista hovorí: „**Dávaš rásť tráve pre dobytok, bylinám na úžitok ľuďom.**“ (Z.104:14.)

Je potrebné, aby sme si dali odpoveď na základnú otázku: Ako môžeme spontánne znásobiť rast veriacich v našom spoločenstve? Odpoveď spočíva v siatí semien. Boh stvoril všetko živé aby rástlo a rozmnožovalo sa. Máme všetko čo potrebujeme aby sme videli, ako to pracuje v cirkvi. Potrebujeme sa obrátiť ku Kristu a s dávkou viery ktorú máme, musíme povedať: „Tu

je niečo, nie je toho veľa, vieme že to nestačí, ale sme tu.“ Len s Ježišom môžeme nájsť stratené duše vo svete v ktorom žijeme. Len s Ním cirkev bude žiť. Dokiaľ sa neodovzdáme do rúk Kristových, neznamenáme veľa, v Jeho rukách môžeme vidieť rast cirkvi, môžeme znásobiť zástupy veriacich kresťanov.

„Či nehorelo v nás srdce, keď nám hovoril cestou a vysvetľoval z Písma?“ (Luk.24:32)

Dovoľte krátku príhodu. Človek sa vybral na výlet do vzdialeného mesta. Nepoznajúc cestu, odbočil nesprávne. Keď sa spamätal, zastavil auto a spýtal sa okoloidúceho: „Môžete , prosím, pomôcť? Stratil som sa.“ A kam idete? – spýtal sa okoloidúci. „Do Toleda“. Na čo okoloidúci povedal: „Vy nie ste stratený, vy predsa viete kam idete. Potrebujete iba vedieť, akým smerom pokračovať v ceste.“

Stratili sme smer. Dvaja pútnici do Emmaus boli vzrušení, ich srdcia boli zapálené keď vzkriesený Kristus sa stal súčasťou ich života a keď ich usmernil.

Pane hovor, potrebujeme smer.

Pane hovor, aby naše srdcia boli zapálené láskou hovoriť o Tebe.

Poznáme zvesť, ale pýtam sa – máme zápal pre naše srdcia, aby sme túto zvesť s radosťou niesli ďalej, aby sme túto lásku precítili a odovzdali ju tam kde je najpotrebnejšia?

Ako naša služba vyzerá v praktickom živote? Na jednej strane sme unaháňaní, pracujeme 60 a viac hodín týždenne, viac sa už nedá. Veď byť dnes kňazom je nad ľudské sily. Navštevujeme chorých, opustených, pochovávame, kážeme, organizujeme, vedíme biblické hodiny, učíme náboženstvo, vedíme nedeľnú školu, schôdzujeme s presbytermi, ženským, mužským, mládežníckym krúžkom. Píšeme kázne, siahodlhé správy pre seniora, biskupa, pripravujeme rozpočty, zháňame peniaze na opravu strechy, kostola, fary, atď. atď.

Nemáme čas na svoje denné čítanie Písma svätého, na súkromnú pobožnosť, na osobné modlitby. Nemáme čas na tých, ktorí sa vzdalujú od cirkevného spoločenstva, na tých, ktorí sú mimo cirkvi. Nemáme sil svedčiť o Bohu mimo hraníc našej cirkevnej pôsobnosti. Slovom – nemáme čas na prácu, do ktorej sme boli povolani: „Chodte teda, čiňte mi učeníkmi všetky národy, krstiac ich v meno Otca i Syna i Ducha svätého a učiac ich zachovávať všetko, čokoľvek som vám prikázal. Ajhľa, ja som s vami po všetky dni až do konca sveta. Amen.“ (Mt 28 : 19, 20)

Štatisticky bolo v roku 2007 na vzorke 10 tisíc kňazov, diakonov a cirkevných pracovníkov rôznych denominácií zistené, že okrem prípravy kázne sa opýtaní venujú iba 10 minút čítaniu Písma, 7 minút osobnej modlitbe, 0 minút domácej pobožnosti a 5 minút čítaniu teologickej literatúry v priemere do mesiaca. Veľmi zriedka sa v rodinnom kruhu číta Písmo sväté a pri rodinných slávnostiach sa spoločne modlí iba 28% opýtaných aj to len pri poďakovaní za úrody zeme, na Vianoce, Veľký piatok a Veľkonočnú nedeľu. Autor Gordon MacDonnald *Who stole my church* v preklade *Kto ukradol moju cirkev* komentuje: „Ako môže cirkev rásť, keď Boh sa vytratil z nášho každodenného života? Nájde niekto recept na záchranu cirkvi, keď síce o Bohu hovoríme, no On nežije v nás a s nami v našich každodenných životoch?“

Kolega mojej manželky, bývalý arcibiskup Anglikánskej cirkvi v Toronte, Gordon Parcell povedal o svojom zážitku na Veľkonočnú nedeľu: „V toto Veľkonočné ráno som pri východe

slnka kázal a v otváracej homílii som vyslovil: „Ježiš žije“. Vtom som sa strhol. Cítil som, že čosi hovorím, ale to, čo som vyslovil, nevychádzalo z môjho srdca. Necítil som radosť, nadšenie, šťastie, že „Ježiš žije!“ Znelo to z mojich úst falošne. Vtedy som si uvedomil, že musím odísť. Na prekvapenie mnohých som sa vzdal svojho úradu. Nebol som už autentický a moje homílie neboli presvedčivé, živé. Chceme byť pravdiví k sebe a k mojej cirkvi, ktorá nepatrí mne, ale Ježišovi, lebo On ju vykúpil svojou krvou.“

Je ešte možné vzkriesiť, revitalizovať, zbudovať rozpadajúcu sa cirkev?

Je.

Boh v dejinách cirkvi viac razy zasiahol, keď sa k Nemu ľud či jednotlivec úprimne obrátili. Vždy vypočul modlitby spravodlivých, Boh aj keď dopustil, nikdy neopustil tých, ktorí ho nosili v srdci a ktorí ho vyznávali.

Čo teda robiť?

Mne sa zdá, že predovšetkým prinavrátiť Bohu miesto, ktoré mu patrí v našich životoch. Aj v tomto hektickom živote vrátiť sa k domácim pobožnostiam, meditáciám a modlitbám každý deň aspoň taký čas, aký venujeme svojej osobnej hygiene.

V cirkevnom živote sústrediť sa z internej, teda vnútrocirkevnej na externú, teda mimocirkevnú prácu; jadrom našej činnosti by malo byť vytváranie programov pre tých, ktorí nie sú v našom spoločenstve a konečne vnútornú misiu preniesť za hranice budovy kostola. Ten Boh, „ktorý Vás povolal v Kristu,... Vás zdokonalí, utvrdí, upevní a postaví na stály základ“ (1Pt 5 : 10).

Čo treba zreformovať v mojom živote?

Každý si musí odpovedať na túto otázku sám sebe. Klamať sám seba nemôžem a preto budem aspoň k sebe pravdivý:

Koľko sa venujem čítaniu Písma svätého denne?

Koľko študujem a vzdelávam sa týždenne?

Koľko meditujem denne, týždenne, mesačne?

Koľko hodín venujem modlitbe okrem služieb Božích?

Modlím sa za službu v cirkvi, za rodinu, cirkev, svoje potreby?

Modlím sa aj za tých, ktorí stoja mimo cirkvi, stratených?

Premýšľam ako najzrozumiteľnejšie, najobraznejšie vysvetľovať Písmo sväté svojim poslucháčom?

Zvestujem so zápalom „dobrú zvest“ alebo len interpretujem myšlienky iných?

Mal by som sa venovať svojmu povolaniu a nie cirkevným majetkom. Nerobiť veci, ktorým nerozumiem, ale sústrediť sa na službu, do ktorej som bol povolaný. Moja je služba duchovná a laici nech sa starajú o tehly a klince.

Pamätajme! Reformácia je proces, nie cieľ. V tomto procese žije naša Evanjelická a. v. cirkev už 498 rokov. Ako ďalej v tomto procese pokračovať? Predkladám podnet k diskusi.

Esej na tému Ľudovít Štúr

Marika sedela v kúte čo najtichšie a najnenápadnejšie ako sa len dala. Nikdy nemala rada pozornosť. Snažila sa jej vyhýbať, čo sa jej dosť často aj darilo. Na jednej besede sa znovu, modliac o svoju neviditeľnosť, pozerala do zeme, keď celá trieda zrazu vyslovila jej meno: „Marika! Tá to bude určite vedieť!“ Marika pomaly zodvihla oči zo zemi, postavila sa a celá očervenela.

„Áno?“ hlas mala tenký a slabý.

„Kto to bol Alexander Dubček?“ opýtal sa známy neznámy.

„Dubček? To bol... Bol...“ zakoktala sa, „bol to slovenský politik... Komunista. Ale taký dobrý komunista. Teda nie dobrý, ale mal väčšie pochopenie pre ľud a nie tak striktné postoje a myšlienky v porovnaní s ostatnými komunistami.“

Marike sa začali potiť ruky.

„Hovorili sme, že Marika bude vedieť!“ povedal jeden zo spolužiakov a ostatní sa zasmiali.

Známy neznámy len dodal: „Veď ona jediná to vedela. Teraz sa smejete len a len vašej sprostosti!“

...

Parafrázujem, pretože na presné slová inžiniera Jozefa Banáša si už nespomeniem. No pamätám si tú prekvapujúcu pointu a pocit osvietenia, ktorý vo mne jeho krátka, no o to výstižnejšia reč, počas školskej besedy zanechala. Mal pravdu! A to veľkú. Smiať sa na múdrosť ľudí, ktorí sa hanbia a boja dať o tejto múdrosť vedieť. Faktom ostáva, že na Slovensku je čoraz viac ľudí, ktorí vzdelanie, záujem a snahu považujú za neprirodzenosť, v krajných situáciách až hodnú hanby. Vedieť, najmä pre mládež a študentov, už neznamená byť obdivovaný, ale byť vysmievaní.

Je azda správne, že v tak technickej dobe, plnej „všetkého všade“, som si pred začatím písania tejto eseje musela nájsť v slovníku slovo efemérny? V minulosti s možnosťami neporovnateľnými s tými dnešnými, v tých časoch, v ktorých bolo školstvo na míle vzdialené od toho dnešného „vyspelého“, vzdelanci, ako bol aj Ľudovít Štúr, ovládali podobné slová už od sedemnástich rokov, ba možno aj skôr. Nehovoriac o cudzích jazykoch, vedách či odboroch, ktoré mali zväčša v malíčku. Sám Ľudovít Štúr bol erudovaným odborníkom v latinskom jazyku. Okrem toho výborne ovládal maďarský, nemecký, francúzsky, grécky jazyk a slovanské jazyky - predovšetkým poľský, srbochorvátsky a ruský. No ani znalosť ôsmich cudzích jazykov jeho túžbu po poznávaní neuspokojila. Učil sa aj hebrejčinu a angličtinu.

Faktom ostáva, že jeho diela zmenili mnohé životy. No nielen životy tých, ktorí žili pred stopäťdesiatimi rokmi, ale diela Ľudovíta Štúra menia i tie naše. Životy ľudí 21. storočia, ktorí sú zahltení technológiami, stresom, informáciami, ľudí strácajúcich ľudskosť, vďačnosť, zvedavosť, ľudí, z ktorých väčšina ani nevie dátum uzákonenia spisovného slovenského jazyka. Áno! Učili sme sa to všetci. Mnohí však len ako poučku Pytagorovej vety či zápis chemickej reakcie glukózy a kyslíka, čo spôsobilo, že júl 1843 sa vytratil z našich hláv skôr či neskôr.

Málokto Slovák v dnešnej dobe pravdivo ocení dôležitosť a potrebnosť nášho vlastného jazyka, histórie, kultúry, literatúry a v neposlednom rade národnej hrdosti. A bez záujmu, nie je porozumenie potreby, bez porozumenia potreby, nie je vďaka a bez vďaky neexistujú spomienky na minulosť. Položme si teda otázku:

„Prečo sme my k našej národnej minulosti natoľko nešetrní, že ani len poučenia z nej nechceme čerpať. Či Štúr bol efemérnym zjavom? Či on na to žil, aby tvorba jeho zanikla spolu s ním? Ved' diela jeho majú ceny pre celé pokolenia.“

Milan Hodža: Články, reči, štúdie Zv.1., Praha 1930, s. 181.

Ľudovít Štúr, v ponímaní slovenského národa človek obklopený mnohými superlatívami, už dávno nie je postavený na piedestál hrdosti, tak ako tomu bolo v minulosti. Vďačnosť k jeho práci a dielu bledne, zmierňuje sa ako bolesť, ktorá ako príde, tak aj odíde. Pocit národnej hrdosti, známy z dôb štúrovcov, vystriedal záujem o západ a veci nám tak vzdialené, že nevieme rozoznať ich cudzí pôvod.

A pre hŕstku „*patriotov*“ je boj o navrátenie záujmu, hrdosti a vďaky k slovenskej histórii, literatúre, ako aj k osobe Ľudovíta Štúra, porovnateľný s bojom s veternými mlynmi. Zostáva nám len veriť, že tento rýchly a badateľný pokles sa raz zastaví a zmení svoj smer.

Národovec, kodifikátor spisovného slovenského jazyka, politik, novinár, poslanec za mesto Zvolen, spisovateľ, jazykovedec, filozof, historik, publicista, redaktor i pedagóg. Týmto všetkým je Ľudovít Štúr charakterizovaný vo väčšine učebníc, na väčšine základných i stredných školách. Odvážny a nebojácny vedúci účastník slovenského povstania v rokoch 1848-1849 a osobnosť národného obrodzenia. Zaiste, týmto všetkým Ľudovít Štúr bol, odborník v mnohých okruhoch, no bol i skromný, pokorný, syn vzdelaného a národne mysliaceho Samuela Štúra, vychovávaný v náboženskom duchu a k láske k mravným hodnotám. Pod pevnou otcovou kázňou sa z neho stal vzdelaný a slušný mladý človek. Muž stojaci si za svojimi názormi, snami i ideálmi, ochotný kvôli svojmu cieľu obetovať dokonca aj svoj osobný život. Ako pravý opak Ján Kollára sa Ľudovít Štúr rozhodol nedeliť svoje srdce medzi ženu a vlasť. Ľudovít Štúr svoje srdce, celé a neporušené, daroval len a len jeho vlasti. A teda i nám. Nezaslúži si od nás pochopenie a vďaku už len v tomto bode? Ved' predsa postaviť šťastie národa pred to svoje, nie je vecou samozrejmom a prirodzenou.

Ľudovít Štúr sa spolu s jeho prívržencami, ale i knihami i kodifikačnými príručkami, spismi, básňami ako Rozžehnaní či Toužba, i slávnymi politickými rečami na uhorskom sneme dostáva na listinu, ktorej podstata môže čoskoro úplne vyhynúť. Spolu s tradíciami a slovenskou kultúrou, ktoré sa pomaly, ale isto, metamorfujú na veci a fakty pre nás veľmi neprospešné, klamlivé a absurdné. No kľúčový bod, z ktorého táto ignorancia pramení, je nám stále neznámy. Obklúčení stresom a hnaný mottom „*z ruky do úst*“ zabúdame, kto v skutočnosti sme.

Kľúčom k nájdeniu odpovedi zväčšujúcej sa ignorancie národnej hrdosti je hlboko zakorenená „*nehrdost'*“ mladých ľudí k našim koreňom a našej minulosti. Nachádzame sa v stave bytia, v ktorom sa veci dôležité, ako je národná sloboda, spisovný jazyk či sloboda slova i tlače, stávajú vecami samozrejmy. Kto nezažil, ten nevie.

Prešlo presne 172 rokov odkedy Ľudovít Štúr vyslovil požiadavku potreby spisovného slovenského jazyka, za čo bol vzápätí vyhodенý zo svojho vtedajšieho postu zástupcu profesora Palkoviča. Práve tu môžeme jasne vidieť Ľudovítovu neochvejnú túžbu splniť si svoj cieľ a silu ísť si za svojím aj napriek všetkým prekážkam. Nevzdávajúc sa a obetujúc samého seba, hnal sa často i „*nepohodlnou*“ cestou proti režimu. Nikdy sa však svojmu národu nepostavil chrbtom. Tak prečo sa teraz my, Slováci, staviame chrbtom k nemu? Odvraciame nielen hlavy, ale i srdcia od nášho „*otca*“.

Protiklad v spôsobe bytia môžeme vidieť pri porovnaní života Ľudovíta Štúra a životov väčšiny slovenského obyvateľstva, ktoré, keď už konečne prekoná svoju sebeckosť, problémy

a stres moderného sveta, hneď po prvej prehre sa nechá znovu vtiahnuť do špinavej hry len a len o svoje vlastné dobro. Metamorfóza celého slovenského obyvateľstva na obraz života Ľudovíta Štúra je však obrazom utopistickým. Na začiatok by stačila malá iskra v pár slovenských srdciach, a s pomocou úsilia ako vetra od vzdelaných a zainteresovaných, by zapálila oheň.

No dôležitosť ľudí i vecí, si uvedomíme až vtedy, keď ich stratíme.

Ľudovít Štúr bol nie len mužom činu, bol aj spoľahlivým priateľom a veľkým mysliteľom. Statočný, oddaný a verný svojej vlasti venoval svoj život národnej otázke. Muž so cťou a talentom, s vynikajúcimi rétorickými schopnosťami. Ľudovít Štúr bol centrom národného uvedomenia vo svojich časoch. Bol to človek, pre ktorého by mnohí zabíjali. Muž, ktorý sa nebál ukázať, čo vie, ktorý sa nebál chcieť vedieť ešte viac. Berme si preto z neho príklad, zmeňme naše životy na obraz toho jeho. Sebeckosť vymeňme za štedrosť, hanbu za hrdosť! Ukážme svetu, čo vieme! Neseďme v kúte a nečakajme na tých druhých. Chopme sa šance. A hlavne nezabúdajme, že neúspech, opovrhovanie či smiech od druhých je len súčasťou celku. Ved' povedzme si úprimne, myslíte si, že Ľudovít Štúr to mal v živote len ľahké?

Lívia Vančíková, Evanjelické gymnázium Tisovec

Ludovít Štúr a jeho odkaz pre dnešok

V tomto roku si celá slovenská verejnosť pripomína 200. výročie narodenia Ludovíta Štúra (1815-1856), vedúcej osobnosti slovenského národného obrodzenia, filológa, estetika, publicistu, bojovníka za národné práva Slovákov, politika, kodifikátora spisovnej slovenčiny, básnika a filozofa.

V tomto roku na početných sympóziách, vedeckých konferenciách a seminároch sa v nejednom ohľade ozrejmi Štúrov zástoj pre moderné slovenské dejiny, dostaneme sa iste k novým interpretáciám jeho diel, ale aj historických momentov, spojených s jeho životnými osudmi, dočkáme sa nových knižných vydaní jeho diel, ako aj diel o ňom. Roky významných jubileí sú, ako je všeobecne známe, dobrou príležitosťou priniesť nové svetlo na doterajšie veci, nové nazeranie, nové hodnotenie. No takéto významné jubileá sú často aj podnetom na zamyslenie v akej miere sú jednotlivé jubilujúce osobnosti, ako v tomto prípade Štúr, skutočne prítomné v našej kultúrnej tradícii, v akej miere determinujú naše postoje, naše nazerania, v akej miere sú aktívnymi činiteľmi nášho dedičstva, alebo ak chceme: nášho duchovného bytia.

Podľa Ludovíta Štúra sú pomenované ulice, školy, ústavy, spolky, občianske združenia, ceny, rády... Tou druhou stranou mince je tá hypotetická otázka: čo zo Štúrovho odkazu skutočne nesieme v našom povedomí, v akej miere je jeho dielo, jeho filozofia, jeho myšlienkový svet súčasťou nás, v akej miere sme my dnes pokračovateľmi Štúrovho diela?

Aby sme sa dopátrali čo len k približnej odpovedi, možno by stálo za to urobiť istý overovací test: skúsme položiť maturantom stredných škôl jednoduchú otázku: Čo poznám z odkazu Ludovíta Štúra? Nechcem predvídať odpovede na takto položenú otázku, no domnievam sa, že tieto odpovede budú dosť presvedčivým ukazovateľom nastoleného problému, ktorý sa javí ako tá druhá strana mince Štúrovej prítomnosti v našom aktuálnom kultúrnom a duchovnom povedomí. Takáto skúška pritom nechce byť ani moralizujúca, jej cieľom nie je vzdychanie typu O, tempora, o mores! – ak by sa ukázalo, že toto poznanie je minimálne; nie je cieľom demonštrovať ani, že sa dnes žiaci menej učia ako za „našich čias“, ani preukazovať, že tento svet ja každým dňom horší a horší, ani že učitelia nerobia svoju prácu s oduševnením, aké by sa očakávalo.

Takýto test nám jednoducho ukáže, či Štúr medzi nami žije, či sa niečím k nemu hlásime, alebo je to už duchovná mŕtvola, ktorá nám nemá čo povedať, postava, ktorá

patrí do pomyselnej vitríny, či národnej - slovenskej a slovanskej - Valhally, niečo, čo sa pre aktuálny svet ukazuje skôr ako zbytočné než potrebné.

V štyridsiatych a päťdesiatych rokoch 19. storočia Štúr bol ústrednou osobnosťou historického obdobia, ktoré označujeme ako slovenské národné obrodenie. Aby sa k tomuto postaveniu dostal, zrejme najviac spôsobila skutočnosť, že pôsobil na bratislavskom Evanjelickom lýceu, najprv ako študent a neskôr ako pedagóg a takto dokázal okolo svojej pedagogickej osobnosti zoskupiť študujúcu mládež, ktorá sa neskôr stala telom jeho národného pôsobenia. Len ťažko si vieme predstaviť Štúra bez štúrovcov.

Aký bol ale jeho pedagogický program? „Štúr za základ svojej výchovnej práce si vytýčil národný a slovanský program a takto ju nerozlučne spojil so slovenským národným životom. V jej obsahu sa odrážali otázky a zložitý proces slovenského národného politického a hospodárskeho vývinu. Takýmto výchovným programom bolo možné mládež najlepšie zaujať o národné a slovanské otázky a tým aj výchovne na ňu vplývať.“ (Bakoš, 75) Ľudovít Bakoš vo svojej monografickej práci o Štúrovi ako vychovávateľovi a bojovníkovi za slovenské školstvo poukazuje, že národnopolitický a kultúrny program Štúrovej výchovnej práce vychádzal z prízvukovania mravných kategórií, pričom prácu pre národ, obec a kolektív nadradžoval práci, zameranej na individuálny prospech. Práca pre národ sa mu javí ako šľachetnejšia, vznešenejšia a pre takúto prácu netreba ľutovať obety. „Láska k národu však nesmie byť slepá, zabraňujúca vidieť v národe chyby a nedostatky, obmedzená úzkymi národnými záujmami. Štúr chápal túto lásku v duchu Herderovho a Kollárovho humanizmu ako nevyhnutný stupeň lásky k celému ľudstvu, uznávania práv každého národa, dôstojnosti a hodnoty každého človeka... je prázdna každá národná sebecká domýšľavosť, ktorá v sebe neskrýva nijaké hlbšie jadro, že nakoniec ide o ľudstvo, ktorého sme so všetkými ostatnými národmi členmi.“ (Bakoš, 75, 76)

To je teória – a prax?

„Idealista Štúr nie je knihomol; nestačí mu poznanie samo, kontemplácia už vôbec nie; nemieni ostať vo sfére „ducha“, mieri do života, k jeho zmene; znáša veci z neba na zem; ide mu o prax; vzdelanie uňho neodvádza od života, práce a činu, vedie k nim“ (Matuška, 299) – konštatuje o Štúrovi Alexander Matuška a dokladá to aj Hurbanovým svedectvom: „Idealizmus... neizoloval ho od národa obecného, ale vodil ho práve do najhlbších šácht reálneho života, potrieb a pomerov“, aj reálny, prostý život sa mu javil tak „ako žiadnemu pred ním slovenskému básnikovi“. (Matuška, 299-

300) Idealizmus, pridávame sa k Hurbanovi, ktorý dokázal vyformovať celú jednu generáciu oduševnených mladých ľudí, ktorá keď bolo treba bola prvá, ktorá sa chytila pera a zapálila národný literárny život dovtedy nevídanou intenzitou, ale ktorá, keď bolo treba, sa chytila aj meča a vyrazila do boja za slobodu s krikom Janka Kráľa: „Vešajte pánov! Pálte kaštiele!“ To jadro slovenského národného obrodzenia, na poli kultúry, ale aj na poli politiky, prvej samostatnej slovenskej politickej prezentácie v revolúcii v meruôsmom roku – bolo zhmotnením Štúrovho programu: slovo sa stalo telom.

Takže: Žije v nás Štúr? Čo z jeho myšlienok o prepojení národného a slovanského programu môže rezonovať v dnešnej konkrétnej pedagogickej praxi? Slovenské a slovanské? Aby sa tento Štúrov podnet mal realizovať je potrebné prízvukovať, že slovenskosť a slovanstvo sú prázdny, formálnymi určeniami, ak v nich nie je zakomponovaný ten herderovsko-kollárovský imperatív o rozhodujúcej orientácii na humanizmus, že humanizmus je to čo má zdobiť každý národ - teda v duchu Kollárovho *Národ tak považuj, jediné jako nádobu lidství, a vždy voláš-li „Slovan“, nechť se ti ozve „člověk“* (Harlič) Alebo je potrebné ísť jeden krok dozadu a položiť si otázku: v akej miere dnes vôbec učíme naše deti vedení kategóriami národné, slovanské, ktoré bude v prvom rade: humanistické?

Ak mal Štúr dostatok síl uberať sa reformnými krokmi a položiť celú koncepciu vzdelávania na týchto princípoch a kategóriách – sme jeho dôslednými dedičmi a pokračovateľmi ak pociťujeme nedostatok takejto sily?

Žije v nás Štúr? Alebo je to už duchovná mŕtvola, ktorá nám nemá čo povedať, postava, ktorá patrí do pomyselných vitrín, či národnej - slovenskej a slovanskej - Valhally, niečo, čo sa pre aktuálny svet ukazuje skôr ako zbytočné než potrebné?

Čím môže dnes byť Štúr vzorom?

Čo z jeho programu, alebo ešte viac: čo z jeho odkazu môže dnes osloviť mladého človeka, aby si povedal: Štúr je môj vzor, chcem pokračovať v jeho stopách.

Keď sa tak lepšie zamyslíme nad týmto odkazom alebo presnejšie, čo sa z jeho programu uskutočnilo, čo z jeho programu zažilo v slovenskom svete, čo je jeho nahromadené dedičstvo, o ktoré by sme my, jeho potomkovia, mali zápasíť - situácia sa ukazuje byť viac než rozpačitá.

No poďme radom: ako prvé: štúrovska reforma jazyka. Ako je všeobecne známe kodifikácia novej spisovnej slovenčiny, ktorú roku 1843 začali Štúr, Hurban a Hodža a ktorú práve Štúr vedecky doložil svojimi lingvistickými prácami, vo svojich hlavných

bodoch skrachovala: pre výraznú časť slovenskej evanjelickej sféry bol to priam zradcovský akt rozbitia stáročného príklonu k jazyku Kralickej biblie, a v konečnom dôsledku tento pokus o uzákonenie novej spisovnej slovenčiny sa de facto a de iure skončil tvrdým kompromisom medzi princípmi Štúrom proklamovaného stredoslovenského nárečia a Hattalom pridaných prvkov západoslovenských nárečí: zo Štúrovho kodifikačného spisu *Nárečja slovenskuo...* sa stalo *Nárečie slovenské a Slovenskje národňje novini* po prinesení na oltár luteránsko-berňolákovského zmieru sa stali *Slovenské národné noviny*. Štúrovo stredoslovenské nárečie sa poprepájalo s Bernolákom preferovaným trnavským nárečím a Štúrov fonetický princíp bol nahradený Hattalovým historickým a etymologickým princípom pravopisu. Za dnešný *y* Štúr nemôže – ale, to je už len detail.

Podobne skončil aj Štúrov estetický program: počas svojho štúdia v Halle Štúr si osvojil filozofické princípy vtedy najväčšej hviezdy nemeckej klasickej idealistickej filozofie: Georga Wilhelma Friedricha Hegla; zvlášť ho nadchla Heglova myšlienka o záverečných štádiách vývinu absolútneho ducha; vo svojich úvahách aj Štúr, rovnako ako Hegel dospel k názoru, že tento absolútny duch kulminuje v triáde umenia, náboženstva a vedy (a keď sa povie veda, Nemec vždy myslí: filozofia), ibaže Štúr poradie umenia a náboženstva vymenil, teda na prvé miesto dal náboženstvo. Podľa Samuela Š. Osuského urobil tak nie preto, aby degradoval náboženstvo na nižšiu úroveň (veď bol evanjelický teológ, akurát, že sa nedal vysvätiť), ale preto, aby zdôraznil primát náboženstva. No najzásadnejší posun Heglovej filozofie, Štúr urobil v oblasti reflexie umenia: Hegel zastával tézu, že umenie ako spojenia ducha a hmoty sa vyvíja v takom smere, že v priebehu historického vývinu postupne zoslabuje podiel hmoty a posilňuje podiel ducha a našiel na túto tézu aj dôkazy v historickej periodizácii umenia: najstaršie umenie je architektúra, kde je hmota najvýraznejšia a duch najslabší, potom nasleduje sochárstvo, kde sa tento pomer už vyrovnáva, a ďalší vývin pokračuje v tomto smere: v maliarstve je ešte menej hmoty a viac ducha, až sa umenie konečne dostane k najnovšej forme a tou je hudba, kde hmota ani neexistuje, iba čistý duch. No Hegel tieto svoje úvahy rozširuje aj takým spôsobom, že jednotlivým formám umenia prisudzuje aj jednotlivé národy ako ich typických nositeľov: k starobylému staviteľstvu pridáva Egypťanov, Babylončanov a Asýrčanov, k sochárstvu antických Grékov, v maliarstve vraj vynikli románske národy a v tej najdokonalejšej forme, v hudbe: Germáni.

Hegel tu končí, no toto sa Štúrovi nepozdáva: A kde sme my, Slovania? Veď práve nám, Slovanom, starší nemecký filozof Herder prisúdil budúcnosť? Herder objavil, že v poézii Slovanov sa najviac zdôrazňuje duch humanizmu, lebo Slovania neospevujú dobovačné vojne (lebo ich ani nevedli), ale iba obranné vojny (lebo bojovali za slobodu svojej obce, národa a štátu); a keďže podľa Herdera história má zmysel, svoje zameranie a svoj cieľ a vyvíja sa podľa vopred stanoveného princípu od barbarizmu k humanizmu, budúcnosť musí patriť Slovanom, lebo najvyššie ideály národov, ako zistil Herder, sú skryté v ľudovej piesni a ľudové piesne Slovanov jednoznačne hovoria v prospech ideálu humanizmu, ktorý sa v ich ľudových piesňach zdôrazňuje. Spojac Hegla a Herdera, Štúr dospieva k názoru, že hudbou a Germánmi sa nekončí vývin umenia, ale že tento vývin bude pokračovať. A tak najvyšším štádiom vývinu umenia u Štúra sa stáva poézia a jej nositeľmi sa stanú – Slovania. Štúr sa preto programovo vrhá do práce v oblasti estetiky a skúma poetiku slovanských ľudových piesní, z čoho vzíde jeho snád' najvýznamnejšie dielo: *O národných piesňach a povestiach slovanských*. V tomto diele Štúr podrobil výskumu ľudové piesne jednotlivých slovanských národov a na základe svojbytnosti a osobitnej podoby ducha ľudovej piesne potvrdil, že slovenská ľudová pieseň je iná ako hociktorá druhá pieseň slovanských národov, v nej vládne celkom iný – osobitý, originálny, neopakovateľný - duch ľudu, ako u ostatných slovanských národov a tak dokázal že aj slovenský národ je samostatným národom a nie iba súčasť československého kmeňa, tak ako sa domnieval Ján Kollár. Dnes sa nám to zdá možno trochu absurdné, že politický dôkaz na existenciu samostatného slovenského národa sa zrodil ako vedľajší produkt jednej estetickej analýzy: no je to obdobie romantizmu, kedy sila poézie, ducha, filozofie – má celkom iný status ako dnes. Mináč v *Dúchaní do pahrieb* podotýka: keď v 19. storočí nastalo hašterenie o zbytky po stredovekej Európe a novodobé európske národy sa formovali na základe historickej skúsenosti, historických bojov a víťazstiev, kedy sa staré výsady stávali novodobými nárokmi – my sme nemali o čo sa oprieť: žiadne veľké víťazstvá, žiadne starobylé výsady – tak kde zobrať novodobé nároky? Štúr podáva riešenie: Preboha, ako nevidíte: to riešenie je v ľudovej piesni, v nej je náš samostatný národný duch! N.B. Ešte šťastie, že sa moderné európske národy formovali v období romantizmu!

No vráťme sa ale k jeho estetickému programu; ním Štúr stanovil aj jednu úplne novú poetiku literatúry, novú cestu literatúry, ktorou by sa mali ubrať všetky slovanské národy. Po vývinových štádiách literatúry, ktorými boli symbolická forma, klasická

a romantická (čo Štúr znova preberá od Hegla), musí podľa Štúra nastať prekonanie romantickej literatúry a tým bude poézia slovanská. Poézia romantická, ktorá je charakteristická pre európsky západ je podľa Štúra poéziou zúfalstva, vnútorného boja, psychických roztržiek, lebo jej subjekt sa láme medzi telesnosťou a duchom a v tomto chase, kedy si uvedomuje silu svojej telesnosti, silu vášni a slabosť ducha, ktorý sa snaží túto silu prekonať – subjektu nezostáva iné než zúfať: potvrdenie tohto západného literárneho zúfalstva Štúr sleduje od ranokresťanských autorov, cez trubadúrov, Petrarca, Shakespeara až po Byrona a Goetheho *Fausta*. Koniec éry romantizmu Štúr vidí v symbolickom geste, ku ktorému dospel Goethe, keď pero, ktorým písal *Fausta* odovzdal Slovanovi Mickiewiczovi: žezlo, štafeta literatúry musí podľa Štúra ísť smerom na východ. Čiže výskum starobylej slovanskej poézie Štúrovi je len základom a východiskom, z ktorého buduje program novej estetiky a poetiky: slovanskej poézie. Tá nová budúca slovanská poézia nemá byť poéziou vnútorných emocionálnych rozporov a ľúbostného zúfalstva, nemá opisovať vášnivý erotický pomer medzi mužom a ženou, ale má stavať na nádherných príkladoch bratsko-sesterskej lásky, lásky k rodičom, rodine, rodinnému krbu. Nie nepokoj a zúfalstvo, ale harmónia, poriadok, zmierenie a vyrovnanosť – to sú ideály, integrály a imperatívy novej slovanskej poézie.

Túto novú estetiku Štúr vyžaduje zakomponovať aj do diel svojich študentov a stúpencov. No situácia, ktorá nastala vo sfére jazykovej reformy (a o ktorej sme hovorili vyššie) sa zopakovala aj v oblasti estetiky a slovanskej poézie: keď čítal nádherné verše o zúfalstve divného Janka z pera jeho najobľúbenejšieho básnika Janka Kráľa nemohol to pociťovať inak ako nôž do chrbta. A keď sa lyrický subjekt Andreja Braxatorisa, známejšieho pod pseudonymom Sládkovič, takisto vyznával zo zlomeného srdca, ako následku lásky k Márii Pišlovej, Štúr robil všetko preto, aby tento manifest básnického zúfalstva v jeho vlastných radoch nikdy neuvidel svetlo sveta.

Ale, tak ako na úvod svojej historickej trýchlohry *Holuby a Šulek*, napísal ďalší z jeho nasledovníkov a študentov Jozef Podhradský: Na Ďura aj keď budeš kladivom trávu do zeme zatĺkať, aj tak vyrastie – rovnaké sa stalo aj so Štúrovým básnickým programom: jeho mladí študenti viac precíťovali tú erotickú lásku k žene, než harmonickú lásku k rodičom a pri opise tejto lásky, ktorá ich často privádzala k zúfalstvu, brali si za vzor nenávidených západných romantikov a nie estetický program svojho učiteľa. Myslím si, že v tejto situácii ani Štúrovi nezostalo iné ako byť romanticky zúfalý – jeho najbližší dali mu pociťiť čo je to zúfalstvo tým pedagogicky

najnázornejším príkladom: na vlastnej koži. Program slovanskej poézie bolo mŕtvo narodené dieťa. Ešte aj ten Podhradský keď písal snád' najväčšiu divadelnú hru štúrovského obdobia nebral si za vzor Štúrovu estetiku, ale sa evidentne krmil princípmi estetiky drámy nenávideného západného, romantického, zúfaleho Shakespeara! (N.B. Asi o 50 rokov neskôr Lenin kdesi na margíny si poznamená: ak niekto niekedy s nami vybabre, budú to lotri z našich vlastných radov. Štúr ale Lenina, ako vieme, nečítal a keď na vlastnej koži odhalil bolestivú pravdu, že nakoniec ťa zradia tvoji vlastní, bolo už neskoro.) Po estetickom programe Štúrovej poézie slovanskej, s istou toleranciou by sme mohli kolokviálne povedať, ani pes neštekol a keď sa niekto aj z úcty voči svojmu učiteľovi ubral touto cestou, ako napríklad Mikuláš Dohnány v hre *Podmanínovci*, čas vyriekol svoj nemilosrdný ortiel: táto hra od svojho vydania roku 1848 už nikdy viac nevyšla, ani sa nehrala: nočná mora každého autora, ale aj veľavravné svedectvo.

A konečne ako tretí moment Štúrovej činnosti: jeho politický program. Ten je vari romanticky najzúfalejší: myšlienka istého politického vymedzenia slovenskej krajiny, čiastočné autonómia v rámci Uhorska, účasť v revolúcii 1848/49: začínať na strane revolúcie a skončiť na strane kontrarevolúcie, z čoho sa neskôr, ako je známe, bavil aj K.Marx, začínať na pražských barikádach proti Viedni a skončiť pod zástavou viedenskej orlice, a za tento politický obrat byť Viedňou odmenený izoláciou, policajným dozorom, takže v tom najromantickejšom spomedzi všetkých zúfalstiev zúfalstva – urobiť posledné salto mortale a začať velebiť imperátorstvo ruských cárov, hľadať ochranu pod veľkými krídlami matičky Rusi a v pravoslávii ako spoločnom náboženstve všetkých Slovanov – toto zúfalstvo nad zúfalstvami môže skrátiť už iba jedno: dobre mierená guľka. Pravda je asi taká, že, ani mieriť z pušky poriadne nevedel: strelil si do nohy. No vtedy sa už aj Pán Boh nad ním zľutoval a skrátil zúfalstvo jeho romantickej duše, o ktorej ani nevedel ako je silne romantická.

Keď si tak dáme vedľa seba tieto potenciálne prvky odkazu Ľudovíta Štúra vedľa seba, odkazu na poli kodifikácie novej spisovnej slovenčiny, odkazu na poli literárnoestetického programu a odkazu na poli politickom, asi by sme nemali karhať niektorého z našich potenciálnych maturantov, ak zahlási, že ten Štúr, keď sa tak lepšie na neho pozrieme, bol vlastne lúzer, skrachovanec: nič zo svojich predsavzatí nepresadil, jeho programové predstavy boli mylné, čas a doba ich neverifikovali, stále ťahal za kratší koniec: aj v oblasti teórie, aj v oblasti praxe.

Je takýto človek hoden nasledovania? Prečo nenasledovať hociktorého iného lúzra, ktorými sa hemží svet okolo nás, s ktorými sa denno-denne stretávame – ale just sa nám predkladá lúzer Štúr ako nasledovaniahodný vzor všetkých slovenských vzorov?

Iba ak by...

Iba ak by v tom Štúrovom odkaze, v tom jeho duchu bolo niečo skryté, niečo romanticky neuchopiteľné, idealistické a ideálne, niečo čo nie je z tohto sveta, v ktorom vidíme jasnú deliacu čiaru medzi úspešnými a lúzrami.

Iba ak by v tom Štúrovom odkaze, v tom jeho duchu bolo niečo vzorové, paradigmatické, niečo čo je vysoko nad sférou pozemských úspechov a poklesov, letu a pádov, niečo čo je tak ideálne, že je stále, večné.

Niečo, čo nás fascinuje, niečo ako starobylé mýty o Prometeovi, či histórie o ukrižovanom Kristovi. Niečo, čo jednotne cítime, že aj keď ťa pribijú na skalú alebo na kríž a nejaký orol ti každý deň bude vyďobávať pečeň, ktorá sa cez noc zarastie alebo nejaký vojak ťa kopijou prepicháva na boku – cítime, že to nie je prehra, že stálo to za to, že ten oheň, ktorý bol pred tým zažatý a vzplanul v duchu ľudí a ich svete - je viac ako hociktorá pozemská potupa. „A diamant v hrude nezhnije“ – pripomenie nám ten istý Sládkovič.

To naše poznanie, že vieme, že ukradnutie ohňa, či spasenie skrze viery je správne, aj keď ich nositeľov čakala cesta života trnistá, kaukazská skala, rímsky kríž, kostnická hranica, atď. vieme, že to je tá perspektíva, ktorá nám nedovolí pozeráť sa ani na Štúra ako na toho, kto prehral.

Lebo na konci jeho cesty nie je zbabraný výstrel na poľovačke, ale oslobodený zvrchovaný národ, národný štát - a to najviac: bratstvo s národmi sveta. Štúr píše: *„Dovoľte národom, aby boli slobodné: to bude pýcha ľudstva, to prinesie aj hmotný osoh všetkým, a to omnoho väčší než má hociktorý národ z druhého utláčaného národa.“*

Slobodné národy sveta ako pýcha ľudstva!

Je to kvintesencia nášho politického programu v okamihu vzniku moderného slovenského národa? Piaty prvok našej politickej morálky, o ktorú sa neskôr opieral aj generál Štefánik keď organizoval légie? Aj Štefan Osuský keď spoluurčoval novú podobu sveta na Parížskej mierovej konferencii a neskôr počas pôsobenia v Spoločnosti národov? Opierali sa o tento Štúrov kategorický imperatív aj slovenskí generáli, keď organizovali boj proti fašizmu doma i v zahraničí? Opieral sa o toto

slovenský ľud a už aj slovenský národ, keď v 68. a potom aj 89. sa dožadoval národnej slobody – pýchy ľudstva?

Zdá sa, že ako národ sme sa formovali a dozrievali so Štúrovým odkazom a duchom: ak Štúr v procese národného obrodzenia dokázal opísať duch tohto národa, tento istý národ dokázal zžiť sa s duchom jeho odkazu.

Ak je v nás ešte hrdosť na humanistickú tradíciu, ak sa k nej hlásime s istou pietou, uznaním a úctou – je na mieste zdôrazniť, že ideové a programové východisko týchto svetlých činov našich predkov nevzniklo z ničoho, ale je potrebné ho hľadať práve v Štúrovom programe. To, že tento ľud a neskôr národ nebol ponechaný sám na seba, že nad jeho duchom, ktorý sa potrebuje dvíhať stále k výšinám, neustále bdeli nielen roduverní farári a učitelia, ale aj jeden humanistický program, ktorý poskytuje cestu, návod na konanie vo sfére spoločenskom (teda politiky), ale aj osobnom, individuálnom (teda morálky) – to sú plody Štúrovho programu.

A to je hodné nasledovania.

Je to vitrína, v ktorej si úzkostlivo, priam s posvätnou bázňou strážime niečo, čo sa pre aktuálny svet ukazuje skôr ako potrebné, ale nikdy nie ako zbytočné.

Michal Babiak

Literatúra:

BAKOŠ, Ľudovít: *Ľudovít Štúr ako vychovávateľ a bojovník za slovenskú školu*.

Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1957.

MATUŠKA, Alexander: *Štúr*. In: *Profily a portréty*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1972, s. 293-302

Prítomný text bol prednesený na Konferencii Slovenskej evanjelickej jednoty, ktorá sa konala v Bratislave 24. októbra 2015.

Konferencia Slovenskej evanjelickej jednoty o. z.

k 200. Výročiu narodenia Ludovíta Štúra a 498. výročiu **Reformácie**,

24.10.2015, EBF UK v Bratislave

Diskusný príspevok (Michal Rašo) k hlavnému referátu Reverenda Dušana Totha (Kanada):

„Je ešte stále potrebná Reformácia?“ (Situácia v cirkvi pred Lutherovou Reformáciou a situácia v cirkvi dnes)

„Je Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku reformovateľná?“

Vždy, keď sa rozkolíšu všeobecné hodnoty a zákony, každý hľadá vlastné právo - rozmýšľať samostatne a netradične.

Pokrytecká márnomyseľnosť?! Tí istí duchovní, ktorí z kazateľne pateticky žiadajú najväčšie obete, nie sú sami schopní priniesť ani tú najmenšiu. Márne sú hry. Všeobecné roztrpčenie neodvráti.

Nič Vám to nepripomína? Aj v prvých rokoch reformácie sa významní aktéri častovali nielen titulmi „služobník Pánov“, ale ten istý „služobník“, ak stál v ceste, stal sa krátko nato „beštou“. „psom“, a to len preto, že na seba radšej vzal najtrpkjšiu biedu, než by sa dal kúpiť a uchlácholiť obročami. (Napr. Kalvín versus Servet, či Castillio.)

Ako by reagovali hrdinovia slávnych čias zo začiatku 16. storočia na toľké poníženie a toľkú potupu, akej sú dnes vystavení súčasní slovenskí nasledovníci myšlienok reformácie Martina Luthera, Filipa Melanchtona, Erasma a i. reformátorov?

Ako by Jozue, Áron, Samuel naložili s tými, ktorí zneuctili dedičstvo predkov, dedičstvo hlavne po nemeckých evanjelických predkoch?!

Krv by tiekla potokmi?!

Vzývali by Boha, aby prihrmel z nebies na zem na vojnovom voze, aby niektorých hriešnych v tomto národe, v jeho časti, ktorá sa formálne hlási ku kresťanskej, evanjelickej cirkvi, rozdrvil a aby sa vrchy zvjali v Božom hneve!

Ako naložiť s podliakmi, ktorí zapredali svoju cirkev komplicom a lupičom za pár drobných ligotavých mincí, či hrdzavejúcich plechov na štyroch hrkotajúcich kolesách?

S blížiacim sa 500.- tým výročím reformácie sa nám pred očami poškvŕňuje celá Lutherova evanjelická cirkev. Evanjelická verejnosť sa pritom prizerá, ako sú prenasledovaní tí, ktorí sa snažia zachrániť, čo sa ešte zachrániť dá.

Cieľom očisty ECAV na Slovensku nie je znížiť vážnosť duchovenstva. Naopak, prinavrátiť duchovenstvu vážnosť.

Michal Rašo